

Δημήτρης Μπελαντής
*Το «περίστροφο του αστυνόμου»
στα χέρια των πολιτών*

Η πρόσφατη δολοφονία των δύο Αλβανών σε χωριό της Κορίνθου από 17χρονο νέο, κατά την «απόκρουση» απ' αυτόν μιας απόπειρας ληστείας εκ μέρους τους, απέκτησε ευρύτερη διάσταση και δημοσιότητα στο πλαίσιο των γεγονότων που επακολούθησαν: 1) Της απελευθέρωσης με εγγύηση του νεαρού κατηγορουμένου για ανθρωποκτονία από πρόθεση με καταβολή εγγύησης, μετά την απόφαση του αρμόδιου ανακριτή, πρακτική ασυνήθιστη για τόσο βαριά αδικήματα. 2) Της αποθέωσης του νεαρού από την «τοπική κοινωνία» του χωριού ως ήρωα αντιστεκόμενο κατά της αλλοδαπής εγκληματικότητας και 3) των δηλώσεων επωνύμων, μεταξύ αυτών και του γνωστού για το επιστημονικό του έργο και τις εν γένει δημοκρατικές του αντιλήψεις καθηγητή του Ποινικού Δικαίου Γ. Α. Μαγκάκη, οι οποίες «νομιμοποίησαν» την πράξη του 17χρονου ως πράξη νόμιμης άμυνας, δικαιολογημένη και από το ευρύτερο πλαίσιο ανέλεγκτης εξάπλωσης της αλλοδαπής εγκληματικότητας και ανικανότητας των αστυνομικών αρχών να την ελέγξουν και να την καταστείλουν. Φάνηκε, λοιπόν, για άλλη μια φορά ότι ο ορισμός του «εγκλήματος» και του «εγκληματία» είναι απολύτως ιστορικά σχετικές και κοινωνικά προσδιορισμένες συνθήκες, αφού για την

τοπική κοινωνία ο 17χρονος στάθηκε όχι μόνο «μη εγκληματίας» αλλά και «ήρωας», εκπροσωπώντας και υλοποιώντας τις επιθυμίες και διαθέσεις όλου του χωριού.

Δεν θα σταθούμε στα αυτονόητα, στο ότι δηλαδή μια πράξη ανθρωποκτονίας από πρόθεση βρίσκει μια ευρύτερη απήχηση στην κοινωνία, εξαιτίας ακριβώς των εθνικών και κοινωνικών ιδιοτήτων των θύματων, επειδή δηλαδή αυτοί υπήρξαν Αλβανοί και παραβάτες του ποινικού νόμου, ή μάλλον, ας μας επιτραπεί να εκτιμήσουμε, «εγκληματίες» καθ' ἑξιν και κατά σύστημα ακριβώς επειδή υπήρξαν Αλβανοί. Η σχέση μεταξύ των δύο κατηγορημάτων δεν είναι σωρευτική στην «κοινή συλλογιστική», αλλά μάλλον πλεονασμός ανάμεσα σε δύο συναφείς και συμπληρούμενες ιδιότητες. Ο προσδιορισμός «αλβανός περιθωριακός» δεν αφήνει, δεν επιτρέπει καμιά αμφιβολία για την κατάφαση των στοιχείων όχι μόνο της συγκεκριμένης εγκληματικής πράξης (της ληστείας ή της απόπειρας ληστείας) —έτσι ώστε κανένα δικαστήριο να μη νομιμοποιείται να αμφισβητήσει τη συνδρομή των στοιχείων αυτών, ούτε καν μετά θάνατον το «δικαστήριο της ιστορίας»—, αλλά και γενικότερα της εγκληματικής προσωπικότητας σε μακροχρόνια διάρκεια των ανθρώπων αυτών.

Σε κάθε περίπτωση, αυτή η ταυτότητα

του «αλβανού εγκληματία», όπως έχει διαμορφωθεί τα τελευταία χρόνια από τα ΜΜΕ, είναι μια ταυτότητα που δεν κατασκευάστηκε απλώς «από τα πάνω», από κάποια «σκοτεινά» κέντρα εξουσίας, αλλά αντιστοιχεί στα ταξικά συμφέροντα ενός ευρύτερου συνασπισμού στην ελληνική κοινωνία των ιδιοκτητριών τάξεων, των κεφαλαιοκρατών αλλά και του αρχιπελάγους των μικροαστών κάθε είδους, των μεσαίων και μεγάλων αγροτών, των ελευθεροεπαγγελματιών, των μικροεργολάβων κ.λπ. Ακόμη και καθυστερημένα ή κορποκρατίστικα κομμάτια της ελληνικής εργατικής τάξης πολώνονται απέναντι στους Αλβανούς. Οι κοινωνικές αυτές ομάδες πλουτίζουν και ανασταράγονται από την υπερεκμετάλλευση της αλβανικής εργατικής δύναμης, τη στέρση των βασικών εργατικών και ασφαλιστικών δικαιωμάτων, τον εκβιασμό της απέλασης, τον κτηνώδη οικονομικό και εξωοικονομικό καταναγκασμό, την πιο ακραία μορφή απόσπασης απόλυτης υπεραξίας, με λίγα λόγια. Οι αστικές και μικροαστικές αυτές μερίδες νομιμοποιούν την εκμετάλλευσή τους με την καλλιέργεια της «αλβανικής απειλής» και της «αλβανικής μαφίας», εκμεταλλεζόμενοι και το μέχρι τώρα καθεστώς μη νομιμοποίησης της αλλοδαπής εργασιακής δύναμης, το οποίο άλλωστε δεν ανατρέπεται ριζικά και από την επιχειρούμενη δειλή και περιορισμένη νομιμοποίηση της κυβέρνησης Σημίτη.

Η παραιομία των μεταναστών συνυφαίνεται με την «τάση τους για εγκληματικότητα». Αν έτσι έχουν τα πράγματα, οποιαδήποτε αξίωση ή απαίτησή τους για καλύτερη μεταχείριση θα είναι αυτόχρημα «στάση» και εγκληματική συμπεριφορά. Ας θυμηθούμε την απεργία των αλβανών αγροεργατών στη Μαγνησία, την άνοιξη του 1998, ή τη φρούρηση των Αλβανών από ενόπλους σε ελληνικά χωριά, με απαγόρευση απογευμα-

τινής κυκλοφορίας τους, που απαντούσε σε οικονομικές τους διεκδικήσεις. Μ' αυτή την έννοια, η συλλογική καταδίκη των Αλβανών, δηλαδή των πιο εξαθλιωμένων μεταναστών, ως «εγκληματιών» και ο κατασταλτικός έλεγχός τους από την ελληνική κοινωνία είναι μια προληπτική αντεπανάσταση απέναντι σε κάθε προσπάθεια βελτίωσης της θέσης τους σ' αυτή. Ο ρατσισμός, λοιπόν, δεν είναι «ο πολιτισμός των ηλιθίων» αλλά, αντίθετα, μια πολύ επικερδής υπόθεση και εκτεταμένα τμήματα της ελληνικής κοινωνίας προσχωρούν σ' αυτόν όχι γιατί εξαπατήθηκαν από τα ΜΜΕ, αλλά ακριβώς επειδή η ρατσιστική στρατηγική των ΜΜΕ αναπαράγει το ιδιαίτερο ταξικό τους συμφέρον. Για άλλα λαϊκά στρώματα, αντίθετα, η κοινωνική κατασκευή του «αλβανού εγκληματία» δυσχεραίνει την κοινωνική τους αφύπνιση και ενισχύει την υποταγή τους στο «προστατευτικό» αστικό κράτος. Έτσι, λοιπόν, ο εθνικισμός/ρατσισμός ενοποιεί την τάξη των ιδιοκτητών και διαιρεί τη μισθωτή εργασία. Ενώ σταθεροποιεί και μια μεγάλη αγορά παράνομης αλλοδαπής εργασίας απέναντι στη νομιμοποιημένη και με «δικαιώματα» αγορά —ένα διπλό δηλαδή δίκτυο. Ένα αμερικανικό μοντέλο, δηλαδή, υπό εκκόλαψη της κοινωνίας γκέτο-φυλακής.

Αυτά είναι ήδη παλιά και ίσχυαν και πριν από τη συγκυρία των τελευταίων μηνών. Πιστεύουμε ότι τώρα κάτι έχει αλλάξει και αυτό είναι η κρίση αξιοπιστίας του ρόλου της δημόσιας δύναμης, της αστυνομίας, ως του βασικού κατασταλτικού μηχανισμού. Αυτό, σε μια φάση όπου εμφανίζεται μια σχετική αύξηση της εγκληματικότητας, χωρίς όμως καθόλου να συνδέεται μονοσήμαντα με τους αλλοδαπούς οικονομικούς μετανάστες.

Αυτή η κρίση αξιοπιστίας καθόλου δεν είναι ευθύγραμμο αποτέλεσμα της εν γένει

εγκληματικότητας Προκύπτει από τη σύγκρουση κέντρων εξουσίας για το ποιος θα είναι ο αποτελεσματικότερος και εγκυρότερος διαχειριστής του αυταρχικού κοινωνικού ελέγχου στην Ελλάδα των άγριων κοινωνικών αντιθέσεων των αρχών του 21ου αιώνα. Στο πλαίσιο αυτής της σύγκρουσης, η αστυνομία δέχεται ισχυρά πυρά από ένα πλέγμα συμφερόντων των ΜΜΕ και της δικαστικής εξουσίας ως «ανίκανη και διεφθαρμένη». Ο έλεγχος των φακέλων της αστυνομίας από εισαγγελικούς λειτουργούς δεν μπορεί να θεωρηθεί άσχετος απ' αυτή τη σύγκρουση τάσεων. Στοιχεία δομικής διαφθοράς της αστυνομίας και σχέσης της με το οργανωμένο έγκλημα (κυκλώματα πορνείας, ναρκωτικών κ.λπ.) ανασύρονται και εντάσσονται σ' αυτή τη σύγκρουση. Κανείς δεν αμφισβητεί, βέβαια, τη διόγκωση σήμερα αυτών των φαινομένων διαφθοράς, η οποία σχετίζεται με το γεγονός ότι στρατιές περιθωριοποιημένων αλλοδαπών ζουν πλέον στο περιθώριο της κοινωνίας μας σε συνθήκες ημιπαρανομίας και το μοναδικό σημείο επαφής τους μ' αυτή την κοινωνία είναι οι αστυνομικοί μηχανισμοί καταστολής αλλά και οι παράλληλοι ιδιωτικοί μηχανισμοί του οργανωμένου εγκλήματος. Όμως αυτό το φαινόμενο δεν γεννήθηκε σήμερα ούτε η αστυνομία είναι η αποκλειστική εστία διαφθοράς: μια αντιπαράθεση «αγνών» δικαστικών με «διεφθαρμένους» αστυνομικούς θα ήταν, στην καλύτερη περίπτωση, σχηματική, στη χειρότερη ύποπτη.

Κατά περίεργο τρόπο, η κριτική της διαφθοράς προς την αστυνομία συγχέεται με την κριτική για αναποτελεσματικότητα στην άσκηση αστυνομικής βίας. Λες και η διαπλοκή με το οργανωμένο έγκλημα (το οποίο αποτελεί μια ιδιόμορφη καπιταλιστική ή προκαπιταλιστική βιομηχανία) σχετίζεται με το περίστροφο του αστυνόμου κα-

τά του διαρρήκτη ή του μικροεγκληματία ή με την αποτελεσματική σύλληψη των ληστών τραπεζών. Διαμορφώνεται έτσι μια λαϊκίστικη εικόνα, κατά την οποία η «ΕΛΑΣ δεν έχει την ικανότητα να ασκήσει αστυνομική βία και εν γένει είναι αναποτελεσματική κατά του εγκλήματος». Εικόνα βαθιά εσφαλμένη, αφού σε έναν τουλάχιστον τομέα, αυτόν της εργατικής και κοινωνικής καταστολής, η ΕΛΑΣ είναι εξαιρετικά αποτελεσματική (βλ. Ξυλοδαρμούς το καλοκαίρι κατά τραπεζοϋπαλλήλων, καθηγητών κ.λπ.). Σε τομείς του «κοινού εγκλήματος», όπως η εξιχνίαση ανθρωποκτονιών, στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι η ΕΛΑΣ είναι από τις πλέον αποτελεσματικές αστυνομίες στην Ευρώπη. Ούτε και γενικά μπορεί να υποστηριχτεί ότι οι Έλληνες αστυνομικοί είναι φειδωλοί στο να πυροβολούν —ας θυμηθούμε τον περσινό διαδηλωτή στην πλατεία Κάνιγγος και πλήθος άλλων περιπτώσεων, «κοινών» ή «πολιτικών». Το πρόβλημα, λοιπόν, της δημόσιας τάξης υπάρχει αλλά ανάγεται αλλού: στη δυσχέρεια «καθολικής αστυνόμευσης» μιας μεγαλούπολης βαθιά διαιρεμένης κοινωνικά, με έντονα πια τα στοιχεία κοινωνικής περιθωριοποίησης του ημεδαπού και αλλοδαπού εργατικού πληθυσμού, όπου η εξάλειψη γεννά εγκληματικότητα «μικρής ή μεγάλης έντασης» και το αντίστροφο. Αυτό το πρόβλημα δεν έχει σχέση με το «περίστροφο του αστυνόμου» ούτε λύνεται απ' αυτό. Η λαϊκίστικη και αντιδραστική κριτική για την «αναποτελεσματική αστυνομία» δεν φτάνει καν στο ύψος ενός (ρεφορμιστικού) προβληματισμού που θα ψάχνει το ζήτημα μιας καλύτερης αποτρεπτικής αστυνόμευσης (π.χ. το ζήτημα των πολυδύναμων τμημάτων, το ζήτημα της προληπτικής παρούσας της αστυνομίας στην πόλη και της σχέσης της με την κοινωνική έρευνα, την

απομόνωση τμημάτων της πόλης κ.λπ.). Πολύ περισσότερο αδυνατεί να κατανοήσει ότι η εκτεταμένη «ατομική» εγκληματικότητα των φτωχών δείχνει ακριβώς το ζήτημα της κοινωνικής πόλωσης και της απόλυτης εξαθλίωσης και άρα δεν απαντιέται με αστυνομικά ή άλλα κατασταλτικά μέτρα, αλλά απλώς αναπαράγεται απ' αυτά.

Θεωρούμε ότι η «κρίση της αστυνόμευσης» —είτε η αντικειμενική, με τους κοινωνικούς όρους που περιγράφηκαν, είτε η υποκειμενική, που οφείλεται στη σύγκρουση των κέντρων εξουσίας— επιρρίπτεται σήμερα στους φορείς της «μικροεγκληματικότητας» και ιδίως σ' αυτούς που είναι εξαθλιωμένοι αλλοδαποί. Αν τα ΜΜΕ (σε συμμαχία με τη δικαστική εξουσία ή σε συμμαχία με το μικροαστικό κόμμα του «νόμου και της τάξης») ζητούν το «περίστροφο του αστυνόμου», αυτό θα μεταφραστεί σε «αστυνόμους-ράμπο», δηλαδή σε άφθονο αίμα, κατά προτίμηση αλλοδαπό. Χτες του «κακούργου» παραβατικού Ματέι Σορίν ή του αθώου γιουγκοσλάβου μαθητή, αύριο ποιου; Ξεχνώντας ότι και αυτή η διαφυγή ενός παραβατικού ατόμου είναι πολύ προτιμότερη από ένα λουτρό αίματος. Από την άλλη πλευρά, το «στρεβλωμένο» αίτημα ασφάλειας θα οργανώσει κομμάτια της μικροαστικής τάξης τα οποία, έτσι ή αλλιώς και υπό την πίεση των ΜΜΕ, νιώθουν «ανασφαλή», σε милίτσιες αυτοδικίας και αυτοπροστασίας. Στερώντας έτσι από τους «εγκληματίες» τα «πολυτελή» δικαιώματα της δικαστικής ακρόασης, της υπεράσπισης, της προσωπικής ελευθερίας, τελικά συχνά και της ζωής. Αν και η Ελλάδα του 20ού αιώνα δεν γνώρισε τέτοιες παραδόσεις σε μεγάλη κλίμακα, το φαινόμενο του 17χρονου από την Κόρινθο ίσως είναι το έμβρυο τέτοιων ρατσιστικών και φασιστοειδών τάσεων του αύριο. Ιδίως στην επαρχία και στις προς την Αλβανία παραμεθόριες

περιοχές υπάρχει γόνιμο έδαφος για την ανάπτυξη αυτών των τάσεων.

Απέναντι σ' αυτή την κατάσταση, κάθε υποστήριξη της «αυτοδικίας» πρέπει να θεωρηθεί μια στάση κοινωνικά υποκριτική αλλά και συνεργή στα εγκλήματα που ενδέχεται να διαπραχθούν από «αγανακτισμένους πολίτες». Ενδέχεται δε η δημιουργία τέτοιων «φρουρών» να μη λειτουργήσει μόνο κατά των ληστών αλλά αύριο και απέναντι σε απεργούς, σε αγρότες που στήνουν μπλόκα, σε αγροργάτες που διεκδικούν αυξήσεις και γενικότερα στην ανάπτυξη κοινωνικών αγώνων. Να είναι, δηλαδή, η «αυτοδικία» το ένοπλο χέρι του «κοινωνικού αυτοματισμού». Όσο για το πρόβλημα της «αστυνόμευσης», χωρίς να κλείσουμε τα μάτια στην ύπαρξή του, να το κρίνουμε βιαστικά ως «φανταστικό», θα πρέπει ως αριστοί να το απαντήσουμε ως όψη του συνολικού κοινωνικού ζητήματος. Χωρίς απάντηση στο ζήτημα της «νέας φτώχειας», της ταξικής πόλωσης, της διαίρεσης της πόλης, της μαζικής ανεργίας, της υπερεκμετάλλευσης της αλλοδαπής εργατικής δύναμης, χωρίς λύσεις, δηλαδή, σε ρήξη με τις καπιταλιστικές σχέσεις απάντηση στο πρόβλημα της δημόσιας τάξης δεν μπορεί να υπάρξει. Έπειτα, και χωρίς την αφέλεια της ταύτισης της ατομικής παραβατικότητας με τη συλλογική επαναστατική πρακτική, δεν θα πρέπει να ξεχάσουμε ότι στόχος ενός αντικαπιταλιστικού κινήματος χειραφέτησης παραμένει όχι ο πληρέστερος εξοπλισμός και ενεργοποίηση της αστυνομίας, αλλά η δημιουργία των κοινωνικών προϋποθέσεων για το γενικευμένο αφοπλισμό της, μεσοπρόθεσμα, και τελικά για τη διάλυσή της ως ενός ειδικού σώματος έξω και πάνω από την κοινωνία, έτσι ώστε η αυτοπροστασία και ετεροπροστασία να «μαραθούν» μαζί με την ίδια την «εγκληματικότητα».